

มนุษย์และสังคม โครงสร้างทางสังคม สถาบันทางสังคม

คำถามชวนคิด

1. เพราะเหตุใดจึงถือว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคม
 2. ให้นักเรียนยกตัวอย่างองค์ประกอบของโครงสร้างทางสังคม
 3. ให้นักเรียนอธิบายถึงความหมายของสถาบันทางสังคม พร้อมทั้งยกตัวอย่างสถาบันทางสังคมทั้ง 7
- เนื้อหา

มนุษย์กับสังคม

- สังคมวิทยา
- มนุษย์กับสังคม

ความต้องการของมนุษย์ ความเหมือนและความแตกต่างของมนุษย์กับสัตว์อื่น

โครงสร้างสังคม สถาบันทางสังคม

- ความหมาย
- องค์ประกอบของโครงสร้างทางสังคม

กลุ่มสังคม และ สถาบันทางสังคม

มนุษย์กับสังคม

ในทางสังคมวิทยาแบ่งสัตว์ออกเป็น 2 ประเภทคือ สัตว์โลก และ สัตว์สังคม

1. สัตว์สังคม เป็นสัตว์ที่อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม เพื่อช่วยเหลือพึ่งพากันและกัน เช่น ผึ้ง แตน ต่อ ช้าง เป็นต้น
 2. สัตว์โลก เป็นสัตว์ที่ดำรงชีวิตตามลำพังได้โดยไม่ต้องอยู่รวมกันเป็นกลุ่มก็ได้ เช่น จระเข้ แมว สุนัข แรด เป็นต้น
- สังคม หมายถึง กลุ่มของสิ่งมีชีวิตที่มาอยู่รวมกันโดยมีความสัมพันธ์กันในลักษณะคงทนถาวร
- สังคมมนุษย์ หมายถึง กลุ่มชนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในดินแดนหนึ่ง มีความสัมพันธ์กันภายใต้ระเบียบและกฎเกณฑ์เดียวกัน มีลักษณะวัฒนธรรมเหมือนกัน

1. อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม
2. มีการพึ่งพากันซึ่งกันและกัน
3. มีความสัมพันธ์กันทางสังคม
4. มีการจัดระเบียบทางสังคม

สิ่งที่มนุษย์ต่างจากสัตว์อื่น

1. มีมันสมองขนาดใหญ่ ทำให้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด
2. มีร่างกายตั้งตรงกับพื้นโลก สามารถใช้มือได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. มีหัวแม่มืออยู่ตรงข้ามกับนิ้วอื่น ๆ และไม่ติดกัน
4. มีดวงตาอยู่ด้านหน้า สามารถมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ได้ดี
5. มีความต้องการทางเพศไม่จำกัดฤดูกาล
6. มีระบบประสาทที่สลับซับซ้อน

สังคมมนุษย์

มนุษย์หมายถึงผู้ที่มีจิตใจสูง

ลักษณะที่สำคัญของสังคม

1. มีอาณาเขต บริเวณที่อยู่อาศัยที่แน่นอน

2. ประกอบด้วยกลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันอย่างถาวรทุกเพศทุกวัย
3. มีความสัมพันธ์ทางสังคม และพึ่งพาอาศัยกัน
4. เป็นกลุ่มคนที่มีอิสระในการประกอบอาชีพและเลี้ยงตัวเองได้
5. กลุ่มดำเนินไปเรื่อย ๆ ดำรงอยู่และสืบทอดโดยอนุชนรุ่นหลัง
6. มีวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตเด่นชัดเป็นของตนเอง

สาเหตุที่มนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นสังคม

1. เพื่อสนองความต้องการพื้นฐาน ได้แก่
 - ความต้องการทางกายภาพ เช่น ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต
 - ความต้องการทางชีวภาพ เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค
 - ความต้องการทางจิตใจ เช่น ความรัก ความอบอุ่น
 - ความต้องการทางสังคม เช่น ต้องการเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม อันทำให้เกิดอำนาจ เกียรติยศชื่อเสียง

2. เพื่อให้มีความเป็นมนุษย์สมบูรณ์

3. เพื่อสร้างความเจริญให้กับตนเองและสังคม

หน้าที่ของสังคมมนุษย์

1. ผลิตสมาชิกใหม่และทำนุบำรุงสมาชิกเก่า
2. ผลิตสินค้าและบริการเพื่อสนองความต้องการ
3. อบรมสมาชิกให้เรียนรู้ระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคม

ลักษณะที่มนุษย์เหมือนกับสัตว์อื่น

1. ต้องอาศัยสิ่งแวดล้อมทั้งทางชีวภาพ และทางธรรมชาติเพื่อบำบัดความต้องการต่าง ๆ
2. มีลักษณะคล้ายผู้ให้กำเนิดหรือบรรพบุรุษ
3. สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ ผู้ที่ปรับตัว

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม

เราเรียกสัตว์ที่มีการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม โดยมีการกระทำระหว่างกันทางสังคมว่า สัตว์สังคม (social animals) สัตว์สังคมมีหลายประเภท ทั้งที่เป็นสัตว์ชั้นต่ำไม่มีกระดูกสันหลัง เช่น สัตว์จำพวกแมลง ได้แก่ ผีเสื้อ มด แตน ต่อ และสัตว์ชั้นสูงที่มีกระดูกสันหลัง เช่น นกบางชนิด ช้าง ลิงบาบูน มนุษย์ เป็นต้น

สัตว์สังคมจึงมีลักษณะที่สำคัญ คือ มีการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม และมีการกระทำระหว่างกันทางสังคม

มนุษย์รู้จักรวมตัวเป็นหมู่เหล่า โดยระยะแรก ๆ ได้รวมตัวกันอยู่อย่างง่าย ๆ แล้วจึงค่อย ๆ วิวัฒนาการมาตามลำดับจนกลายเป็นสังคม เป็นบ้านเมืองอย่างทุกวันนี้ เหตุที่มนุษย์ต้องรวมกันอยู่เป็นกลุ่มก้อนหรือเป็นสังคมนั้น ก็เพราะมนุษย์ต้องพึ่งพาอาศัยกันในการดำรงชีพ เช่น ช่วยกันหาหรือผลิตอาหาร ช่วยกันสร้างบ้านหรือที่อยู่อาศัย ช่วยกันสร้างเครื่องมือหรืออาวุธ ช่วยป้องกันภัยที่อาจเกิดขึ้นจากธรรมชาติหรือจากการรุกรานของมนุษย์ด้วยกัน และมนุษย์ยังมีความต้องการอื่น ๆ จากกันและกันอีกมาก

อริสโตเติล (Aristotle) นักปราชญ์ชาวกรีก กล่าวว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ทั้งนี้เขาเชื่อว่า มนุษย์โดยสภาพธรรมชาติจะต้องมีชีวิตอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่น ๆ ติดต่อกันซึ่งกันและกัน ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างอิสระตามลำพังแต่ผู้เดียวได้ สังคมจึงเกิดขึ้น **อูทซ์** **ทริญโต** ได้เสนอไว้ว่า มนุษย์ทุกคนย่อมเกิดมาในหมู่คน ดำรงชีวิตอยู่ในหมู่คน และต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคนอื่น มนุษย์จะอยู่โดดเดี่ยวไม่สัมพันธ์กับคนอื่นไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัยทารก วัยเด็ก

จากแนวคิดของนักสังคมวิทยา มีความเห็นว่า สังคมกับมนุษย์จะแยกจากกันไม่ได้ เพราะมนุษย์เริ่มเกิดมาก็ต้องอาศัยสังคม ต้องพึ่งพาอาศัยมนุษย์ด้วยกัน ต้องมีความสัมพันธ์กัน และกระทำต่อกันทางสังคมเพื่อประโยชน์แห่งตนและสังคมในการดำรงชีวิตได้มากเพียงนั้น

สังคมมนุษย์

สังคมมนุษย์มีมานานแล้ว และได้วิวัฒนาการมาโดยลำดับ จากสังคมที่ผู้คนอยู่ร่วมกันอย่างง่าย ๆ จากการมีอาชีพทางการล่าสัตว์และเก็บของป่า ยังไม่มีผู้ปกครอง ยังไม่มีการแบ่งงานกันอย่างเด่นชัดพัฒนาไปเป็นสังคมที่สลับซับซ้อนขึ้น ดังเช่นที่พบเห็นในปัจจุบัน

ความหมายและลักษณะของสังคม

นักวิชาการได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของสังคมแตกต่างกันไป เช่น

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้อธิบายความหมายของสังคม ดังนี้ สังคม (society) หมายถึง คนจำนวนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อกันตามระเบียบ กฎเกณฑ์ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญร่วมกัน

ศาสตราจารย์ พระยาอนุমানราชชน (เสฐียรโกเศศ) ได้กล่าวถึงความหมายของสังคม ดังนี้ มนุษย์ที่รวมกันอยู่เป็นหมู่คณะ มีทั้งหญิงและชาย ตั้งภูมิลำเนาเป็นหลักแหล่ง ณ ที่ใดที่หนึ่งเป็นประจำเป็นเวลานานตามสมควร พอจะเรียนรู้และปรับปรุงตนเองแต่ละคนได้ และประกอบกรงานเข้ากันได้ดี มีความสนใจร่วมกันในสิ่งอันเป็นมูลฐานแห่งชีวิต มีการครองชีพ ความปลอดภัยทางร่างกาย ความมีอนามัย และความมีเมตตาริจิตต่อกัน และมีความรู้สึกว่าคุณแต่ละคนเป็นหน่วยหนึ่งของส่วนรวม มนุษย์ที่รวมกันเป็นหมู่คณะตามเงื่อนไขที่กล่าวมานี้ เรียกว่า สังคม

เจมส์ บี. แมคคี (James B. Mckee) อธิบายว่า สังคม หมายถึง ประชากรซึ่งดำรงชีวิตร่วมกันในอาณาเขตเดียวกัน โดยมีระบบที่เชื่อมโยงและควบคุมกลุ่มคนต่าง ๆ ในดินแดนดังกล่าวให้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันจนมีความเป็นสมาชิกร่วมกัน และเป็นอิสระจากการควบคุมของกลุ่มประชากรอื่น ๆ ภายนอกสังคมนั้น

สิ่งที่มนุษย์แตกต่างจากสัตว์อื่น

1. มนุษย์มีสมองขนาดใหญ่ เมื่อเปรียบเทียบกับขนาดลำตัวและน้ำหนักของร่างกาย ซึ่งทำให้เกิดผลสำคัญคือมนุษย์มีสติปัญญาในระดับสูงกว่าสัตว์อื่น ๆ สามารถประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ เพื่อนำมาใช้ในการดำรงชีวิต นอกจากสิ่งประดิษฐ์ทางวัตถุแล้ว มนุษย์ยังสามารถคิดค้นระบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมได้อย่างสลับซับซ้อน

2. มนุษย์มีความสามารถจดจำและเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ สามารถจดจำประสบการณ์ที่ได้รับในอดีต แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต

3. มนุษย์มีความสามารถในการสร้างและใช้สัญลักษณ์ต่างๆสัญลักษณ์ (symbol) หมายถึงสิ่งใดๆก็ตาม ที่ใช้แทนความหมายของอีกสิ่งหนึ่ง อาจใช้แทนความหมายของ สิ่งที่เป็นวัตถุ เช่น เครื่องหมายกากบาทในการจราจร ใช้แทนความหมายของถนน 2 สายที่ตัดกันเป็นสี่แยก เป็นต้น สัญลักษณ์อาจใช้แทนความหมายของ สิ่งที่ไม่ใช่วัตถุ เช่น เครื่องหมายไม้กางเขนใช้แทนศาสนาคริสต์ เป็นต้น

สัญลักษณ์เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน เราอาจจำแนกสัญลักษณ์ได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. ภาษาเป็นสัญลักษณ์สำคัญที่มนุษย์นำมาใช้เพื่อถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้สึนึกคิดและการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน ซึ่งมีทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน มนุษย์สามารถกำหนดความหมายของถ้อยคำต่าง ๆ ได้มากมาย และสามารถประดิษฐ์ภาษาเขียนซึ่งอำนวยความสะดวกต่อการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกในสังคม

2. สัญลักษณ์ทางวัตถุ คือ สิ่งประดิษฐ์ทางวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อใช้แทนความหมายของสิ่งต่าง ๆ เช่น ธงชาติ อนุสาวรีย์ เครื่องหมายการจราจร เป็นต้น

3. สัญลักษณ์ที่เป็นการกระทำและกิริยาท่าทางเป็นสัญลักษณ์โดยการแสดงออกด้วยการเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายและกำหนดความหมายให้เป็นที่เข้าใจร่วมกัน เช่น ในสังคมไทยการไหว้เป็นการแสดงถึงการทักทายและเป็นการแสดงความเคารพต่อบุคคลนั้น การเดินร่าบางจังหวัดแสดงถึงความสนุกสนานร่าเริง เป็นต้น

มนุษย์มีพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากสังคมและวัฒนธรรม พฤติกรรมของมนุษย์เป็นสิ่งที่มนุษย์

แสดงออกโดยการกระทำระหว่างกันทางสังคม ซึ่งมีลักษณะสลับซับซ้อน ทั้งนี้เป็นผลมาจากการที่มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคม มีการปลูกฝัง ถ่ายทอด และปรับปรุงแนวความประพฤติให้สมาชิกในสังคมปฏิบัติตามวัฒนธรรมที่สมาชิกส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับ เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน

สิ่งที่มนุษย์ได้เปรียบสัตว์อื่น

ความได้เปรียบที่สำคัญของมนุษย์ พิจารณาจากลักษณะต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. มนุษย์มีความสามารถในการเรียนรู้ การสื่อความหมาย ทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาตนเองปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อมได้ รู้จักใช้เหตุผลในการแก้ปัญหาและถ่ายทอดวัฒนธรรมได้
2. มนุษย์มีลักษณะทางร่างกายที่เอื้อต่อการใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต เช่น มีมันสมองที่ใหญ่ทำให้สติปัญญา ร่างกายตั้งตรงกับพื้นโลกทำให้เดินได้รอบตัวและรวดเร็ว มีนิ้วมือที่แยกจากกันทำให้หยิบจับสะดวก มีตาอยู่ในตำแหน่งที่มองได้ไกลและเห็นชัดเจน
3. มนุษย์มีอายุยืนทำให้สามารถเรียนรู้ สะสมประสบการณ์และถ่ายทอดกันได้ถึงชั้นลูกหลาน
4. มนุษย์ชอบอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม จึงมีโอกาสสร้างสมประสบการณ์ได้ดีกว่าอยู่เพียงคนเดียว
5. มนุษย์มีลักษณะพิเศษ คือ กินอาหารได้มากมายหลายประเภท เนื้อกินได้ พืชกินได้

สิ่งที่มนุษย์เสียเปรียบสัตว์อื่น

มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากสัตว์อื่น ๆ หลายประการ และเป็นลักษณะที่ได้เปรียบในขณะเดียวกันมนุษย์มีความเสียเปรียบสัตว์อื่น ๆ ด้วยเช่น ในวัยเยาว์จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่นในการเลี้ยงดู ในการตอบสนองความต้องการพื้นฐาน ด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย ความปลอดภัย และการอบรม จะใช้เวลายาวนานกว่าของสัตว์ จึงแตกต่างไปจากสัตว์อื่นที่เกิดออกมาแล้วก็สามารถเคลื่อนไหวและหาอาหารเลี้ยงตนเองได้ มนุษย์ไม่มีเขี้ยวเล็บในการฉีกกินเนื้อและพืช ขยายพันธุ์ในแต่ละครั้งได้จำนวนต่ำกว่าสัตว์หลายชนิด การฟัง การดมกลิ่น ต้อยกว่าสัตว์บางชนิด

โครงสร้างของสังคม (Social Structure)

ความหมาย

โครงสร้าง (Structure) หมายถึง ส่วนประกอบที่รวมกันเป็นรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง เช่น โครงสร้างบ้านเรือน ซึ่งประกอบด้วย พื้น เสา คาน หลังคา เป็นต้น

โครงสร้างสังคม (Social Structure)

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาภาษาอังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน กล่าวว่า

โครงสร้างหมายถึง องค์ประกอบที่มีส่วนต่าง ๆ สัมพันธ์กันอย่างมีระเบียบ และดำรงอยู่ได้ถาวรตามสมควร โครงสร้างของสังคม คือระบบความสัมพันธ์ของสถาบันต่าง ๆ ของสังคมในขณะใดขณะหนึ่ง

มาร์วิน อี. ออลเซน (Marvin E. Olsen) ได้อธิบายความหมายโครงสร้างของสังคม ซึ่งสรุปได้ว่า โครงสร้างของสังคม คือ ลักษณะของส่วนประกอบต่าง ๆ ของสังคม ซึ่งเป็นเสมือนการจำลองภาพหนึ่งของระบบความสัมพันธ์ในสังคมมนุษย์ในขณะใดขณะหนึ่ง เนื่องจากกระบวนการที่สมาชิกในสังคมมีการกระทำระหว่างกันเป็นสิ่งที่เคลื่อนไหวอยู่เสมอ

เจมส์ ดับเบิลยู. แวนเดอร์ ซานเดน (James W. Vander Zanden) กล่าวว่า โครงสร้างของสังคม หมายถึง ค่าโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมที่มีความเชื่อมโยงผูกพันระหว่างกัน

ศาสตราจารย์ ดร.ประสพ หลักศิลา ได้เปรียบเทียบลักษณะโครงสร้างของสังคมมนุษย์ไว้เหมือนกับลักษณะโครงสร้างของบ้านแต่ละหลัง สรุปได้ว่า โครงสร้างของสังคม คือ “ลักษณะความสัมพันธ์ต่อกันของกลุ่มต่าง ๆ ที่ประกอบกันเข้าเป็นสังคมมนุษย์ ทำนองเดียวกับโครงสร้างของบ้าน”

สรุปได้ว่า โครงสร้างของสังคม หมายถึง ส่วนต่าง ๆ ที่ประกอบกันเป็นระบบความสัมพันธ์ของสังคมมนุษย์ ส่วนประกอบดังกล่าวจะต้องเป็นค่าโครงสร้างที่ปรากฏในสังคมมนุษย์ทุก ๆ สังคม แม้ว่าจะมีรายละเอียดปลีกย่อยแตกต่างกันไปในแต่ละสังคมก็ตาม

ลักษณะสำคัญของโครงสร้างสังคมมนุษย์มีลักษณะสำคัญ 4 ประการ

1. มีกลุ่มคนจำนวนหนึ่งที่มีการติดต่อสัมพันธ์กัน โดยมีการแบ่งหน้าที่ ความรับผิดชอบ ประสิทธิภาพในการทำงาน
2. การติดต่อสัมพันธ์กันเป็นไปอย่างมีระเบียบกฎเกณฑ์ โดยยึดหลักประโยชน์สูงสุดของสังคม

3. มีวัตถุประสงค์ในการติดต่อสัมพันธ์กัน เช่น การมีกินมีใช้ การสนองความต้องการทางเพศ การต้องการความรู้
4. มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงได้เสมอ เช่น จำนวนคน รูปแบบความสัมพันธ์ สภาพแวดล้อม
- องค์ประกอบของโครงสร้างของสังคม**

1. **กลุ่มสังคม (social group)** หมายถึง กลุ่มที่สมาชิกสำนึกว่าเป็นพวกเดียวกัน มีความสัมพันธ์ทางสังคมต่อกัน มีอิทธิพลต่อกันทั้งในด้านความคิด ความรู้สึก และการกระทำ นอกจากนี้กลุ่มสังคมนั้นยังมีความหมายหลายประการคือ

- 1.1 หมายถึง บุคคลซึ่งร่วมกัน หรือผูกพันกันเนื่องจากมีลักษณะบางประการร่วมกัน
- 1.2 หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีกิจกรรมแบบเดียวกันและสนับสนุนหรือคัดค้านนโยบายอย่างใดอย่างหนึ่ง
- 1.3 หมายถึง กลุ่มอิทธิพลที่มุ่งให้เกิดการกระทำ หรือการกำหนดนโยบายอย่างใดอย่างหนึ่ง
- 1.4 หมายถึง ครอบครัวหรือบุคคลที่มีความสัมพันธ์ในลักษณะกลุ่มปฐมภูมิ
- 1.5 หมายถึง กลุ่มอาชีพหรือกลุ่มผลประโยชน์ที่มีความต้องการอย่างใดอย่างหนึ่ง

ฝูงชน (Crowds) หมายถึง คนจำนวนหนึ่งซึ่งมารวมตัวกันในเวลาชั่วคราว โดยมีจุดหมายและความตั้งใจร่วมกัน

คลื่นชน (Mobs) หมายถึง กลุ่มคนที่รวมตัวกันจากการถูกกระตุ้น หรือถูกเร้าทางอารมณ์ โดยมีเป้าหมายหนึ่งอย่างรวดเร็ว

สาธารณชน (Publics) หมายถึง กลุ่มคนที่จะกระจายอยู่ทั่วไป แต่มีความสนใจร่วมกันในสิ่งเดียวกัน

ประเภทของกลุ่มคนแบบต่าง ๆ มีดังนี้คือ

1. **กลุ่มที่แบ่งตามความสัมพันธ์** มี 2 กลุ่ม ได้แก่

- **กลุ่มปฐมภูมิ (Primary Group)** มีลักษณะคือ เป็นกลุ่มขนาดเล็กสมาชิกมีความคุ้นเคยกันและติดต่อสัมพันธ์กัน พบปะกันโดยตรง มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นลึกซึ้งเป็นส่วนตัว ความสัมพันธ์ยากที่จะสิ้นสุดเห็นอกเห็นใจและเกื้อหนุนกันตลอดไป การกระทำต่อกันทางสังคมอาศัยความพึงพอใจเป็นหลักและความพึงพอใจนี้เป็นหลักของการแก้ปัญหามากกว่าการใช้เหตุผล เช่น กลุ่มเพื่อนร่วมชั้นเรียน เพื่อนบ้าน ครอบครัว
- **กลุ่มทุติยภูมิ (Secondary Group)** เป็นกลุ่มคนที่ประกอบด้วยผู้คนจำนวนมากสัมพันธ์ภาพทางสังคมของสมาชิกเป็นไปตามแบบแผน ขาดความเป็นกันเอง เป็นกลุ่มคนที่รวมตัวกันโดยมีการจัดระเบียบ มีการแบ่งหน้าที่การรับผิดชอบ การรวมตัวกันมีเป้าหมายอาศัยหน้าที่มากกว่าเป็นการส่วนตัว การติดต่อกันมีระยะสั้นขาดความเห็นอกเห็นใจ การช่วยเหลือซึ่งกันและกันมุ่งหวังผลประโยชน์ ความจริงใจต่อกันมีจำกัด การตัดสินใจของกลุ่มอาศัยเหตุผลยึดความถูกต้องเป็นหลัก เมื่อกลุ่มตัดสินใจแล้วสมาชิกทุกคนปฏิบัติตาม

2. **กลุ่มที่แบ่งตามที่อยู่อาศัย**

- **กลุ่มชุมชนชนบท (rural group)** เป็นกลุ่มที่มีชีวิตในชนบทมีอาชีพทางการเกษตรความเป็นอยู่ง่าย ๆ ขึ้นอยู่กับธรรมชาติ
- **กลุ่มชุมชนเมือง (urban group)** เป็นกลุ่มคนที่รวมตัวกันในเขตที่มีผู้คนอยู่หนาแน่นมีอาชีพทางด้านบริการและงานอาชีพอื่นที่มีใช้อาชีพการเกษตร ชีวิตขึ้นอยู่กับเวลาและแบ่งแยกงานรับผิดชอบโดยเฉพาะความสัมพันธ์ผู้คนเป็นไปตามหน้าที่รับผิดชอบ

ประเภทของกลุ่มคนแบบต่าง ๆ มีดังนี้คือ

3. **กลุ่มที่แบ่งตามความสัมพันธ์** มี 2 กลุ่ม ได้แก่

- **กลุ่มปฐมภูมิ (Primary Group)** มีลักษณะคือ เป็นกลุ่มขนาดเล็กสมาชิกมีความคุ้นเคยกันและติดต่อสัมพันธ์กัน พบปะกันโดยตรง มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นลึกซึ้งเป็นส่วนตัว ความสัมพันธ์ยากที่จะสิ้นสุดเห็นอกเห็นใจและเกื้อหนุนกันตลอดไป การ

กระทำต่อกันทางสังคมอาศัยความพึงพอใจเป็นหลักและความพึงพอใจนี้เป็นหลักของการแก้ปัญหามากกว่าการใช้เหตุผล เช่น กลุ่มเพื่อนร่วมชั้นเรียน เพื่อนบ้าน ครอบครั

- **กลุ่มทุติยภูมิ (Secondary Group)** เป็นกลุ่มคนที่ประกอบด้วยผู้คนจำนวนมากสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิกเป็นไปตามแบบแผน ชาติความเป็นกันเอง เป็นกลุ่มคนที่รวมตัวกันโดยมีการจัดระเบียบ มีการแบ่งหน้าที่การรับผิดชอบ การรวมตัวกันมีเป้าหมายอาศัยหน้าที่มากกว่าเป็นการส่วนตัว การติดต่อกันมีระยะสั้นขาดความเห็นอกเห็นใจ การช่วยเหลือซึ่งกันและกันมุ่งหวังผลประโยชน์ ความจริงใจต่อกันมีจำกัด การตัดสินใจของกลุ่มอาศัยเหตุผลยึดความถูกต้องเป็นหลัก เมื่อกลุ่มตัดสินใจแล้วสมาชิกทุกคนปฏิบัติตาม

4. กลุ่มที่แบ่งตามที่อยู่อาศัย

- **กลุ่มชุมชนชนบท (rural group)** เป็นกลุ่มที่มีชีวิตในชนบทมีอาชีพทางการเกษตรความเป็นอยู่ง่าย ๆ ขึ้นอยู่กับธรรมชาติ
- **กลุ่มชุมชนเมือง (urban group)** เป็นกลุ่มคนที่รวมตัวกันในเขตที่มีผู้คนอยู่หนาแน่นมีอาชีพทางด้านบริการและงานอาชีพอื่นที่มีใช้อาชีพการเกษตร ชีวิตขึ้นอยู่กับเวลาและแบ่งแยกงานรับผิดชอบโดยเฉพาะความสัมพันธ์ผู้คนเป็นไปตามหน้าที่รับผิดชอบ

ประเภทของกลุ่มคนแบบต่าง ๆ มีดังนี้คือ

5. กลุ่มที่แบ่งตามความสัมพันธ์ มี 2 กลุ่ม ได้แก่

- **กลุ่มปฐมภูมิ (Primary Group)** มีลักษณะคือ เป็นกลุ่มขนาดเล็กสมาชิกมีความคุ้นเคยกันและติดต่อสัมพันธ์กัน พบปะกันโดยตรง มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นลึกซึ้งเป็นส่วนตัว ความสัมพันธ์ยากที่จะสิ้นสุดเห็นอกเห็นใจและเกื้อหนุนกันตลอดไป การกระทำต่อกันทางสังคมอาศัยความพึงพอใจเป็นหลักและความพึงพอใจนี้เป็นหลักของการแก้ปัญหามากกว่าการใช้เหตุผล เช่น กลุ่มเพื่อนร่วมชั้นเรียน เพื่อนบ้าน ครอบครั
- **กลุ่มทุติยภูมิ (Secondary Group)** เป็นกลุ่มคนที่ประกอบด้วยผู้คนจำนวนมากสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิกเป็นไปตามแบบแผน ชาติความเป็นกันเอง เป็นกลุ่มคนที่รวมตัวกันโดยมีการจัดระเบียบ มีการแบ่งหน้าที่การรับผิดชอบ การรวมตัวกันมีเป้าหมายอาศัยหน้าที่มากกว่าเป็นการส่วนตัว การติดต่อกันมีระยะสั้นขาดความเห็นอกเห็นใจ การช่วยเหลือซึ่งกันและกันมุ่งหวังผลประโยชน์ ความจริงใจต่อกันมีจำกัด การตัดสินใจของกลุ่มอาศัยเหตุผลยึดความถูกต้องเป็นหลัก เมื่อกลุ่มตัดสินใจแล้วสมาชิกทุกคนปฏิบัติตาม

6. กลุ่มที่แบ่งตามที่อยู่อาศัย

- **กลุ่มชุมชนชนบท (rural group)** เป็นกลุ่มที่มีชีวิตในชนบทมีอาชีพทางการเกษตรความเป็นอยู่ง่าย ๆ ขึ้นอยู่กับธรรมชาติ
- **กลุ่มชุมชนเมือง (urban group)** เป็นกลุ่มคนที่รวมตัวกันในเขตที่มีผู้คนอยู่หนาแน่นมีอาชีพทางด้านบริการและงานอาชีพอื่นที่มีใช้อาชีพการเกษตร ชีวิตขึ้นอยู่กับเวลาและแบ่งแยกงานรับผิดชอบโดยเฉพาะความสัมพันธ์ผู้คนเป็นไปตามหน้าที่รับผิดชอบ

กลุ่มที่แบ่งตามฐานะเศรษฐกิจ ได้แก่ กลุ่มที่ถือฐานะความมั่งคั่งร่ำรวยในการจัดชนชั้น

- 7. กลุ่มที่แบ่งตามความสนใจที่จะทำหน้าที่เฉพาะอย่าง เป็นกลุ่มที่สมาชิกรวมตัวกันเพื่อร่วมทำงานหรือเพื่อแก้ปัญหาให้ลุล่วงไป เช่น สมาคม พรรคการเมือง กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มผู้ส่งสินค้าออก เป็นต้น

2. สถาบันสังคม (Social Institution)

พอล บี. ฮอร์ตัน และ เชสเตอร์ แอล. ฮันต์ (Paul B. Horton and Chester L. Hunt) กล่าวว่า สถาบันสังคม หมายถึง ระบบของความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งประกอบไปด้วยมาตรฐานของแบบแผนพฤติกรรม เพื่อสนองความต้องการพื้นฐานของสังคม

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาอังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน กล่าวว่าหมายถึงยอดรวมของรูปแบบความสัมพันธ์ กระบวนการและวัตถุอุปการณที่สร้างขึ้น เพื่อสนองประโยชน์สำคัญ ๆ ทางสังคมเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

จึงอาจกล่าวได้ว่า สถาบันสังคม หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมเพื่อสนองความต้องการร่วมกันในด้านต่าง ๆ และเพื่อการคงอยู่ของสังคมโดยส่วนรวม แบบแผนพฤติกรรมต่าง ๆ เป็นไปตามบรรทัดฐานทางสังคมที่มีความชัดเจนแน่นอน และเป็นไปตามวัฒนธรรมของสังคม

จากความหมายของสถาบันสังคมที่กล่าวมาแล้ว อาจสรุปลักษณะสำคัญของสถาบันสังคม ได้ดังนี้

1. สถาบันสังคมเป็นนามธรรม สถาบันสังคมไม่ใช่ตัวบุคคลหรือกลุ่มคน สถาบันสังคมไม่ใช่วัตถุสิ่งของที่จับต้องได้ แต่เป็นแบบแผนพฤติกรรมซึ่งกำหนดขึ้นเพื่อเป็นแบบแผนในการประพฤติปฏิบัติร่วมกันของสมาชิกทุกคน
2. สถาบันสังคมเกิดจากการเชื่อมโยงบรรทัดฐานต่าง ๆ ทางสังคม ซึ่งได้แก่ วิถีชาวบ้าน จารีตและกฎหมาย โดยเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมในสังคมนั้น
3. สถาบันสังคมเกิดขึ้นเพื่อสนองความต้องการในด้านต่าง ๆ ร่วมกันของสมาชิกในสังคม และเพื่อการคงอยู่ของสังคมนั้น
4. สถาบันสังคมเกิดจากการยอมรับร่วมกันของสมาชิกในสังคม สถาบันสังคมจึงเป็นรูปแบบแบบแผนพฤติกรรมที่ชัดเจนและเปลี่ยนแปลงได้ยาก เนื่องจากเกิดขึ้นโดยการยอมรับร่วมกันของสมาชิกในสังคม เช่น สถาบันการเมืองการปกครองของสังคมไทยมีรูปแบบที่สำคัญ คือ การยึดถือการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ผู้ใดที่ละเมิดแบบแผนการปกครองดังกล่าว ย่อมได้รับการต่อต้านจากคนในสังคม และมีความผิดตามกฎหมายบ้านเมือง

องค์ประกอบของสถาบันทางสังคม มี 4 ประการคือ

1. ตำแหน่งทางสังคมหรือองค์การ หมายถึง คณะบุคคลที่เกี่ยวข้องกันตามตำแหน่งของบุคคลในสถาบันหนึ่ง ๆ เช่น พ่อ แม่ ลูก นายธนาคาร เป็นต้น
2. หน้าที่หรือองค์มติ หมายถึง จุดมุ่งหมายว่าจะทำเรื่องใดเพื่ออะไรเป็นภาระผูกพันที่สถาบันจะต้องกระทำการบางอย่างเพื่อตอบสนองความต้องการที่เป็นของสังคมโดยผู้มีหน้าที่ คือ ผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางสังคมนั้นเอง เช่น พ่อแม่มีหน้าที่ให้กำเนิด อบรม เลี้ยงดู
3. แบบแผนการปฏิบัติหรือพิธีการ หมายถึง กฎเกณฑ์ข้อบังคับแบบแผนในการคิดและการกระทำของสมาชิกในสังคม ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ
 - บรรทัดฐานทางสังคม ได้แก่ กฎ ระเบียบ แบบแผนความประพฤติต่าง ๆ
 - ค่านิยม คือ สิ่งที่สังคมหนึ่งเห็นว่ามีค่าควรกระทำ
 - ความเชื่อ คือ แบบของความคิดเกี่ยวกับตัวเราที่เกิดขึ้นมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม
4. สัญลักษณ์หรือองค์วัตถุ หมายถึง สถานที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบ เช่น พระพุทธรูป

ประเภทของสถาบันทางสังคม แบ่งเป็น 7 ประเภทคือ

1. สถาบันครอบครัว (Family Institutions) เป็นสถาบันที่ปรากฏในทุกสังคม และเป็นจุดเริ่มต้นของสถาบันต่าง ๆ สถาบันครอบครัว หมายถึง กลุ่มคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีความเกี่ยวพันกันทางสายโลหิตทางการสมรส และเป็นสถาบันแรกของมนุษย์ในการถ่ายทอดวัฒนธรรม

การเกิดครอบครัว มนุษย์มีความเป็นอยู่แตกต่างจากสัตว์ประเภทอื่น ๆ จึงมีระบบความเป็นอยู่ของตนเองเรียกว่า “ครอบครัว”

ความจำเป็นต้องมีครอบครัว สามารถพิจารณาได้ดังนี้

1. ในทางชีววิทยา มีเหตุผล คือ - มนุษย์มีสภาพการเป็นทารกนาน ขณะเป็นทารกช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ มีการเจริญเติบโตช้า
2. ความเจริญทางพฤติกรรม อารมณ์ ของมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้
3. มนุษย์ต้องการสืบพันธุ์เพื่อมีบุตรหลานไว้สืบสกุล
4. มนุษย์มีความต้องการทางเพศและเกิดความรับผิดชอบทางสังคม

5. มั่นสมองของมนุษย์มีระบบซับซ้อนของการสื่อสาร

ประเภทของครอบครัว จัดตามรูปแบบ ได้แก่

1. **ครอบครัวเดี่ยว** ถือเป็นครอบครัวพื้นฐาน สมาชิกประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก มีลักษณะเป็นกลุ่มปฐมภูมิ

2. **ครอบครัวขยาย** มักปรากฏในสังคมเกษตรกรรม สมาชิกประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก และวงศาคณาญาติ

3. **ครอบครัวซ้อน** หรือครอบครัวหลายฝ่ายหลายเมีย หรือเรียกว่า พหุคู่ครอง (Polygamy) มักปรากฏในสังคมด้อยความเจริญ เช่น ชายมีภรรยาหลายคน เป็นต้น

ตำแหน่งทางสังคมของสถาบันครอบครัว ได้แก่ พ่อ แม่ ลูก พี่น้อง เครือญาติ

หน้าที่

1. ให้กำเนิดสมาชิกใหม่เพื่อให้เป็นประชากรในสังคมต่อไป
2. ให้การเลี้ยงดูสมาชิกใหม่ในสังคมเพื่อให้อยู่รอด
3. ให้การอบรมสั่งสอนแก่สมาชิกใหม่ให้รู้จักระเบียบของสังคมเพื่อเป็นสมาชิกที่ดีต่อไป
4. ให้ความรักความอบอุ่น
5. กำหนดสถานภาพ เช่น เป็นลูกครู ลูกผู้พิพากษา เป็นต้น
6. บำบัดความต้องการทางเพศ ซึ่งออกมาในรูปการสมรส

แบบแผนการปฏิบัติ

ปฏิบัติตามกฎหมายครอบครัว ว่าด้วยการหมั้น การสมรส เป็นต้น

2. สถาบันศาสนา (Religion Institution)

สถาบันนี้จะแตกต่างกันไปแต่ละสังคม แต่สถาบันศาสนาถือกันว่าเป็นแบบแผนของความเชื่อและศาสนาที่มั่นคง สถาบันศาสนาจึงเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและก่อให้เกิดแบบแผนแห่งความประพฤติของสมาชิกในสังคมสร้างความผูกพันทางจิตใจระหว่างสมาชิกให้ยึดถือเป็นหลักการดำเนินชีวิตร่วมกัน

ตำแหน่งทางสังคมของสถาบันศาสนา ได้แก่ พระพุทธเจ้า สมเด็จพระสังฆราช บาทหลวง โตะ-ครู สามเณร แม่ชี มรรคนายก ลูกศิษย์วัด เป็นต้น

หน้าที่

1. สร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่สังคม ทำให้เกิดความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
2. สร้างเสริมและถ่ายทอดวัฒนธรรมแก่สังคม เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุทางศาสนา
3. ก่อให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นคุณประโยชน์ในมวลมนุษย์ เช่น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเมตตากรุณา เป็นต้น
4. เป็นพื้นฐานของกฎศีลธรรมของสังคมและเป็นพื้นฐานของหลักจริยธรรมซึ่งเป็นเครื่องกำหนดแนวทางและนโยบายของสังคม

แบบแผนการปฏิบัติ

แต่ละศาสนาสมาชิกจะปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาที่คนนับถือ เช่น ศาสนาพุทธจะเน้นตามหลักคำสอนเรื่อง อริยสัจ 4 ชั้น 5 ไตรลักษณ์ เป็นต้น

3. **สถาบันเศรษฐกิจ** (Economic Institution) เป็นสถาบันที่เกี่ยวข้องกับแผนการสนองความต้องการเกี่ยวกับความจำเป็นทางวัตถุ เพื่อการดำรงชีพตั้งแต่การผลิตของกินของใช้ การแลกเปลี่ยนหรือการแบ่งปันส่วน รวมทั้งการให้บริการต่าง ๆ ระหว่างสมาชิกของสังคม ตำแหน่งทางสังคมของสถาบันเศรษฐกิจ ได้แก่ สถาบันที่เป็นแหล่งผลิต แหล่งกระจายผลผลิต แหล่งบริโภค เช่น ไร่ นา โรงงาน ตลาด พ่อค้า ชาวไร่ ชาวนา ประชาชนผู้บริโภค

หน้าที่

1. ทำหน้าที่สร้างรายได้ให้แก่ประชาชน
2. ช่วยเหลือในเรื่องการกินอยู่ของประชาชน

3. ช่วยสร้างมาตรฐานการครองชีพของประชาชนให้สูงขึ้น
4. บริการในด้านเครื่องอุปโภคบริโภคแก่สมาชิกอย่างเพียงพอ
5. อำนวยความสะดวกเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เช่น การใช้เงินตรา การแลกเปลี่ยนสินค้า ฯลฯ

อนึ่งหน้าที่ของสถาบันเศรษฐกิจจะมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับสถาบันการเมืองการปกครอง

แบบแผนการปฏิบัติ

1. ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจในกลุ่มปฐมภูมิ จะมีลักษณะที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นส่วนตัว
2. ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจในกลุ่มปฐมภูมิ จะมีความสัมพันธ์ในลักษณะเป็นทางการ อาศัยหลักเกณฑ์หรือกฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้อง

4. สถาบันการปกครอง (Governmental Institutions)

สถาบันนี้จำเป็นต่อทุกสังคม เป็นแบบแผนของการปฏิบัติเกี่ยวกับความมั่นคง ปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม ช่วยให้สมาชิกของสังคมกระทำสิ่งๆ ที่ทำให้สังคมเจริญก้าวหน้าและสงบสุข

ตำแหน่งทางสังคมของสถาบันการปกครอง ได้แก่

1. ฝ่ายนิติบัญญัติ เช่น รัฐสภา สภาผู้แทนราษฎร
2. ฝ่ายบริหาร เช่น ทำเนียบรัฐบาล คณะรัฐบาล กระทรวง
3. ฝ่ายตุลาการ เช่น ศาล ผู้พิพากษา

หน้าที่

1. ขจัดความขัดแย้งของคนในสังคม
2. คุ้มครองบุคคลให้ปลอดภัย พ้นจากการละเมิดต่าง ๆ
3. ออกกฎหมายและควบคุมให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย
4. รักษาความสงบเรียบร้อย ส่งเสริมความมั่นคงภายในประเทศ
5. พิจารณาคดีต่าง ๆ ให้เกิดความยุติธรรม
6. ตัดสินลงโทษผู้กระทำผิด
7. กำหนดแนวนโยบาย และแนวปฏิบัติให้ประชาชนปฏิบัติตาม

แบบแผนการปฏิบัติ การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายสถาบันการปกครองมีดังนี้

1. ชื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่
2. ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความขยันขันแข็ง มีความรับผิดชอบ
3. ให้ความเป็นธรรมแก่ประชาชน
4. มีความคิดสร้างสรรค์ พัฒนากิจการให้เจริญก้าวหน้า

หน้าที่ของประชาชนมีดังต่อไปนี้

1. เคารพกฎหมาย กฎเกณฑ์
2. เสียภาษีอากร
3. ออกเสียงเลือกตั้ง
4. ช่วยเหลือเป็นหูเป็นตาให้แก่บ้านเมือง
5. ประกอบอาชีพสุจริต

5. สถาบันการศึกษา (Education Institution) เป็นสถาบันที่ 2 จากสถาบันครอบครัว ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ความคิดให้แก่สมาชิกในสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญที่จะให้สมาชิกของสังคม มีความรู้ความสามารถ มีวัฒนธรรม มีคุณธรรม ทำประโยชน์ให้สังคมส่วนรวม

ตำแหน่งทางสังคมของสถาบันการศึกษา ได้แก่ ครูอาจารย์ นักเรียน นักศึกษา นักวิจัย นักวิชาการ โรงเรียน วิทยาลัย ฯลฯ

หน้าที่

1. ถ่ายทอดความรู้ วัฒนธรรม จริยธรรม สู่อนุชนรุ่นหลัง
2. ปลุกฝังค่านิยมอันดีงาม ให้ความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางสังคมแก่สมาชิก
3. ฝึกหัดฝึกฝนการประกอบอาชีพให้สมาชิกมีความสามารถในอาชีพต่าง ๆ
4. ส่งเสริมให้มีสุขภาพอนามัยแข็งแรง
5. ส่งเสริมให้รู้จักใช้ความคิดและสติปัญญาในการแก้ปัญหา และพัฒนาตนเองจนสังคมให้ดีขึ้น
6. พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้แก่สังคม

แบบแผนการปฏิบัติ

1. แบบแผนการปฏิบัติทั้งลักษณะที่เป็นความสัมพันธ์ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ
2. มีลักษณะของความเมตตากรุณา ความรักใคร่เอ็นดู
3. ผู้เรียนมีความเคารพยกย่องครู อาจารย์ เห็นคุณค่าของการเรียน

6. สถาบันสื่อสารมวลชน การสื่อสารมวลชนเป็นการสื่อสารข่าวสารเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อส่งต่อไปยังผู้รับสาร จัดเป็นสถาบันที่ช่วยให้สมาชิกในสังคมมีความรู้มากขึ้น ตำแหน่งทางสังคมของสถาบันสื่อสารมวลชน ได้แก่ สถานีวิทยุกระจายเสียง สถานีวิทยุโทรทัศน์สำนักพิมพ์ นักข่าว นักหนังสือพิมพ์ นักเขียน ฯลฯ

หน้าที่

1. ถ่ายทอดข่าวสารให้ประชาชนทราบเพื่อเป็นพื้นฐานให้ประชาชนมีความรู้ในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
2. เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแสดงทัศนคติต่าง ๆ
3. เป็นผู้นำมวลชนในการปลุกฝังความคิดและค่านิยมต่าง ๆ
4. เป็นแหล่งความบันเทิงแก่ประชาชน
5. เป็นแหล่งถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่ประชาชน

แบบแผนการปฏิบัติ

1. ให้ข่าวสารข้อมูลตามข้อเท็จจริง
2. เป็นแบบอย่างของวัฒนธรรมที่ดีงาม
3. เสริมสร้างเอกลักษณ์และปลุกฝังค่านิยมที่ถูกต้อง
4. ใช้ภาษาที่ถูกต้อง
5. ส่งเสริมความสามัคคี
6. ให้ความรู้และความบันเทิง
7. เป็นตัวกลางในการเผยแพร่ความคิดเห็น

7. สถาบันนันทนาการ การนันทนาการ หมายถึง การพักผ่อนหย่อนใจของประชาชนในสังคม เพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดที่ได้รับจากการประกอบอาชีพ

ตำแหน่งทางสังคมของสถาบันนันทนาการ ได้แก่ สนามกีฬา โรงภาพยนตร์ สวนสาธารณะ โรงละคร งานมหรหรรรม งานเฉลิมฉลองในพิธีการต่าง ๆ นักร้อง นักแสดง นักกีฬา นักดนตรี ผู้ชมการแสดง ผู้ร่วมแข่งขันกีฬา ฯลฯ

หน้าที่

1. ช่วยให้สมาชิกของสังคมมีร่างกายแข็งแรง จิตใจสดชื่น แจ่มใส เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม สามารถประกอบหน้าที่การงานด้วยดี
2. ช่วยเสริมสร้างความสามัคคี
3. ช่วยปลุกฝังความมีระเบียบวินัยให้แก่สมาชิกของสังคม
4. ให้ความเพลิดเพลิน ช่วยให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

แบบแผนการปฏิบัติ

1. ปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์
2. ส่งเสริมการมีวินัย ความรับผิดชอบ
3. สร้างความสามัคคี มีน้ำใจ มีความอดทน กล้าหาญ รู้แพ้ รู้ชนะ
4. ส่งเสริมการพักผ่อนหย่อนใจที่ถูกวิธี
5. จัดหาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจให้เพียงพอและเหมาะสม

กล่าวโดยสรุป สถาบันสังคมทั้ง 7 สถาบัน ต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เช่น สถาบันครอบครัวจะช่วยส่งเสริมสถาบันการศึกษาเป็นแหล่งนันทนาการของสมาชิก เป็นแหล่งข่าวสาร เป็นหน่วยงานเศรษฐกิจ รวมทั้งบางครั้งก็ใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาด้วย ดังนั้น สถาบันสังคมจึงนับว่ามีส่วนสำคัญยิ่งในการเสริมสร้างความมั่นคงของโครงสร้างสังคมและการจัดระเบียบในสังคม

การจัดระเบียบทางสังคม (social organization)

ความหมาย

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ไทย-อังกฤษ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้กล่าวถึงความหมายของการจัดระเบียบสังคมดังนี้ การจัดระเบียบสังคม หมายถึง การจัดหน่วยหรือกลุ่มของสังคมเป็นส่วนย่อยอย่างมีระบบโดยคำนึงถึงเรื่องเพศ อายุ เครือญาติ อาชีพ ทรัพย์สิน เอกสิทธิ์ อำนาจ สถานภาพ ฯลฯ แต่ละส่วนย่อยย่อมมีหน้าที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน โดยมีแบบอย่าง กฎหมาย ระเบียบ รวมทั้งประเพณีเป็นแนวดำเนินหรือปฏิบัติ สังคมต่าง ๆ เมื่อมองในแง่สังคมวิทยาสามารถตีความได้ว่าสังคมก็คือระบบองค์การที่ซับซ้อนนั่นเอง

มาร์วิน อี. ออลเซน (Marvin E. Olsen) กล่าวว่า การจัดระเบียบสังคมเป็นกระบวนการ

ที่นำไปสู่ความมีระเบียบในการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม

สรุปได้ว่า การจัดระเบียบสังคมเป็นกระบวนการที่สมาชิกได้พัฒนาการกระทำระหว่างกันทางสังคมอย่างมีระเบียบ โดยสมาชิกส่วนรวมของสังคมได้ยอมรับเป็นแนวความประพฤติร่วมกัน และปฏิบัติสืบทอดจนเป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตร่วมกันของสมาชิกในสังคม

สาเหตุที่จะต้องมีการจัดระเบียบทางสังคม

1. เพื่อให้การติดต่อสัมพันธ์กันทางสังคมเป็นไปอย่างเรียบร้อย
2. ขจัดข้อขัดแย้งและป้องกันความขัดแย้งในสังคม
3. ช่วยให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างสงบสุข เป็นปึกแผ่น

การจัดระเบียบสังคมครอบคลุมถึง 2 ประการคือ

1. กลุ่มคนที่เป็นระเบียบ หมายถึง กลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์ทางสังคมต่อกัน มีรูปแบบในการปฏิบัติ มีเป้าหมายหรือหน้าที่ที่กำหนด และมีการควบคุมทางสังคม
2. กระบวนการจัดระเบียบทางสังคม ประกอบด้วย บรรทัดฐานทางสังคม สถานภาพ

บทบาท และการควบคุมทางสังคม

องค์ประกอบของการจัดระเบียบสังคม

1. บรรทัดฐานทางสังคมหรือปทัสถาน (Norms) หมายถึง มาตรฐานที่คนส่วนใหญ่ใน

กลุ่มยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ได้แก่ กฎ ระเบียบ แบบแผนความประพฤติต่าง ๆ ประเภทของบรรทัดฐานทางสังคม แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

1. วิถีประชา หรือ วิถีชาวบ้าน (Folkways)
2. กฎศีลธรรม หรือ จารีต (Morals)
3. กฎหมาย (Laws)

1. วิถีประชา หรือ วิถีชาวบ้าน (Folkways) หมายถึง แนวทางการปฏิบัติของบุคคล

ในสังคมซึ่งปฏิบัติตามความเคยชิน และเป็นที่ยอมรับในสังคม เช่น การลุกให้คนชราขึ้นในรถประจำทาง วิถีประชา ยังหมายถึง มารยาททางสังคม งานพิธีต่าง ๆ ตามสมัยนิยม เช่น การแต่งกาย การรับประทานอาหาร การอาบน้ำวันละ 2 ครั้ง เป็นต้น ผู้ที่ละเลยไม่ปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าวจะได้รับการติเตียน เยาะเย้ยถากถาง หรือการนิทาจากผู้อื่นทำให้สมาชิกต้องปฏิบัติตาม

2. **กฎศีลธรรม หรือ จารีต (Morals)** หมายถึง ระเบียบแบบแผนที่สมาชิกในสังคมปฏิบัติโดยเคร่งครัดมีความสำคัญมากกว่าวิถีประชาหากผู้ใดฝ่าฝืนจะถูกสังคมประณามอย่างรุนแรง กฎศีลธรรมมักเป็นข้อห้าม เป็นกฎข้อบังคับ และมีเรื่องของศีลธรรมความรับผิดชอบชั่วดีเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยมาก ตัวอย่างของกฎศีลธรรมหรือจารีตของไทย เช่นห้ามพ่อแต่งงานกับลูกสาว ลูกจะทุบตีพ่อแม่ไม่ได้

3. **กฎหมาย (Laws)** หมายถึง กฎเกณฑ์หรือข้อบังคับที่รัฐบัญญัติขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรโดยองค์การทางการเมืองการปกครองและได้รับการรับรองจากองค์การของรัฐ เพื่อควบคุมบุคคลในสังคม หากผู้ใดฝ่าฝืนย่อมได้รับการลงโทษตามกฎหมายได้แก่ ระเบียบ ข้อบังคับ พระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกา และพระราชบัญญัติ เป็นต้น กฎหมายที่ดีต้องทันต่อเหตุการณ์ หรือเป็นกฎหมายที่คาดการณ์ข้างหน้าได้

ความสำคัญของบรรทัดฐานต่อการจัดระเบียบทางสังคม คือ

1. เป็นแนวทางพฤติกรรมของมนุษย์ที่ทุกคนมีความเข้าใจร่วมกัน ทำให้มีการประพฤติปฏิบัติในแนวเดียวกัน

2. มิได้ควบคุมสมาชิกในสังคมให้อยู่ในกรอบของสังคม ไม่เป็นอันตรายต่อสังคม เพราะมนุษย์นั้นสามารถทำทั้งสิ่งที่ดีงามและชั่วร้าย

2. สถานภาพ (Status) เป็นตำแหน่งหรือฐานะที่ได้จากการเป็นสมาชิกของกลุ่มสังคม สถานภาพ จะกำหนดสิทธิและหน้าที่ของบุคคลที่มีต่อผู้อื่น เพื่อให้การติดต่อสัมพันธ์กันทางสังคมมีระเบียบแบบแผนและบุคคลเดียวอาจมีหลายสถานภาพได้

สถานภาพมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. เป็นสิ่งเฉพาะบุคคล ทำให้บุคคลนั้นแตกต่างไปจากผู้อื่น เช่น สุชาติเป็นครู นารีเป็นนักเรียน สมภพเป็นแพทย์ เป็นต้น

2. บุคคลหนึ่งอาจมีหลายสถานภาพ เช่น สุชาติมีสถานภาพเป็นครู เป็นพ่อและเป็นข้าราชการ เป็นต้น

3. เป็นสิทธิและหน้าที่ทั้งหมดที่บุคคลมีอยู่ในการติดต่อเกี่ยวข้องกับผู้อื่นและสังคมส่วนรวม

3. เป็นตัวกำหนดว่าบุคคลนั้นมีหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างไรในสังคม ทำให้ต่างคนต่างรู้สิทธิและหน้าที่ของตน

ประเภทของสถานภาพ ในทางสังคมศาสตร์จำแนกสถานภาพออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. **สถานภาพที่ติดตัวมาโดยสังคมนับเป็นผู้กำหนด** ได้แก่ สถานภาพทางญาติกัน ทางเพศ อายุ ทางเชื้อชาติ และถิ่นกำเนิด เช่น เด็กชาย เด็กหญิง วงศ์ตระกูล ลูกหลาน น้องสาว ฯลฯ

2. **สถานภาพที่ได้มาโดยความสามารถ หรือเพิ่มเติมจากสถานภาพเดิม** ได้แก่ สถานภาพจากการศึกษา การประกอบอาชีพ จากบิดามารดา หรือจากการสมรส เช่น เป็นพี่ นักเรียน นักกีฬา นักร้อง ทหาร ครู นักธุรกิจ นายกรัฐมนตรี ฯลฯ

3. **บทบาท (Roles)** หมายถึง การปฏิบัติตามหน้าที่และสิทธิของตนตามสถานภาพในสังคม เช่น สถานภาพเป็นนักเรียนก็ต้องมีบทบาทเรียนหนังสือ ขยันหมั่นเพียร เป็นคนดี เชื่อฟังคำสั่งสอน ของครู เป็นต้น

บทบาทขัดกัน (Roles Conflicts) หมายถึง การที่คนคนหนึ่งมีบทบาทหลายอย่างในเวลาเดียวกันและขัดกันเอง ทำให้ยากต่อการปฏิบัติตามบทบาทใดบทบาทหนึ่ง เช่น เป็นตำรวจที่จะต้องจับกุมลูกหลานของตนซึ่งเป็นใจ เป็นต้น

ข้อสังเกตที่เกี่ยวกับบทบาท มีดังนี้

1. หากสมาชิกแสดงบทบาทได้เหมาะสมกับสถานภาพ ก็ย่อมจะเกิดผลดีต่อตัวเอง

2. เมื่อบุคคลมีอายุมากขึ้นย่อมมีบทบาทมากขึ้นตามสถานภาพ

3. ถ้าสมาชิกทุกคนแสดงบทบาทได้เหมาะสม สังคมโดยรวมย่อมเกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย

4. ในกรณีที่บุคคลมีหลายสถานภาพในเวลาเดียวกัน อาจทำให้เกิดบทบาทขัดแย้ง

(Conflict Role) ขึ้นได้

ประโยชน์ของสถานภาพและบทบาท มีดังนี้คือ

1. ทำให้บุคคลรู้จักฐานะของตนเองในสังคม
2. ทำให้เกิดการแบ่งหน้าที่กันในกลุ่มสมาชิก
3. ทำให้บุคคลมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน
4. ช่วยให้สังคมเป็นระเบียบเรียบร้อย

สถานภาพและบทบาทเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กัน สถานภาพเป็นตัวกำหนดบุคคลให้รู้จักหน้าที่และความรับผิดชอบ บทบาทเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมและคาดหวังให้บุคคลกระทำ เช่น สถานภาพนักเรียนบทบาทในสังคมก็คือ เคารพเชื่อฟัง และปฏิบัติตามคำสั่งสอนอบรมของครู เป็นต้น

4. สิทธิและเสรีภาพ

สิทธิ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง อำนาจอันชอบธรรม

ในกฎหมายรัฐธรรมนูญได้กำหนดถึงสิทธิหน้าที่ของบุคคลไว้ ซึ่งสิทธินี้เป็นการควบคุมด้วยกฎหมายเพื่อให้บุคคลละเมิดสิทธิของผู้อื่น สิทธิยังแยกคนเป็นหน่วย ๆ เช่น ผู้ผลิต ผู้บริโภค แล้วสร้างขอบเขตให้ทุกคนอยู่แยกทางกัน เมื่อไม่มาเกี่ยวข้องกันในเรื่องที่กำหนดไว้ก็ไม่มีปัญหาวิวาทกัน

แนวคิดเรื่องสิทธินี้ต้องพึงระวังเพราะถ้าบุคคลกำหนดความคิดเรื่องสิทธิผิดจะกลายเป็นการคำนึงถึงตัวเองเป็นที่ตั้งมุ่งเอาประโยชน์ของตนมากกว่าจะคิดให้ประโยชน์ใคร จะเห็นการได้เปรียบเป็นเรื่องดี เป็นการเพาะนินสยหวาดระแวงว่าผู้อื่นจะมาละเมิดสิทธิของตน

เสรีภาพ ความมีอิสระภายใต้กฎหมายที่กำหนด ความมีเสรีภาพเป็นการกำหนดถึงบทบาทหน้าที่ของบุคคลเพื่อกระทำตามสิทธิของตน เช่น เสรีภาพในการนับถือศาสนา เป็นต้น ความมีเสรีภาพจะต้องไม่ทำให้บุคคลอื่นเดือดร้อน

5. การควบคุมทางสังคม (Social control)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายการควบคุมทางสังคมว่า หมายถึง

กระบวนการต่าง ๆ ทางสังคมที่มุ่งหมายให้สมาชิกของสังคมยอมรับ และปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม ความเป็นระเบียบของสังคมนอกจากเกิดขึ้นจากบรรทัดฐานทางสังคม สถานภาพทางสังคมและบทบาททางสังคม ยังเกิดขึ้นโดยการที่สังคมใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมให้ประพฤติปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่สมาชิกยอมรับร่วมกัน

1. การควบคุมทางสังคมโดยการจูงใจให้สมาชิกปฏิบัติตามบรรทัดฐานทางสังคม ได้แก่

การยกย่องชมเชย ให้รางวัลแก่ผู้ที่ปฏิบัติตามบรรทัดฐานทางสังคมตามสถานภาพและบทบาททางสังคมที่ตนดำรงอยู่ เช่น เด็ก ๆ ที่ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของบิดามารดา จะได้รับคำชมเชยว่าเป็นเด็กดี นักเรียนที่ประพฤติตามระเบียบวินัยของโรงเรียน จะได้รับคำชมเชยหรือใบประกาศเกียรติคุณทำให้สมาชิกเกิดกำลังใจที่จะปฏิบัติตามบรรทัดฐานทางสังคม

2. การควบคุมทางสังคมโดยการลงโทษสมาชิกที่ละเมิดฝ่าฝืนบรรทัดฐานทางสังคม

ได้แก่

2.1 ผู้ที่ละเมิดฝ่าฝืนวิถีชาวบ้าน จะได้รับปฏิกิริยาต่าง ๆ จากสมาชิกผู้อื่น ได้แก่ การติ
ฉินินทา การเยาะเย้ย เช่น ผู้ที่แต่งกายผิดบรรทัดฐานทางสังคม จะได้รับการว่ากล่าวจากผู้อื่นว่าเป็นผู้แต่งกาย
ไม่สุภาพ ผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามมารยาทของสังคมจะได้รับการติฉินินทาจากผู้อื่นว่า เป็นผู้ไม่มีมารยาท เป็นต้น

2.2 ผู้ที่ละเมิดฝ่าฝืนจารีต จะได้รับการต่อต้านจากสมาชิกผู้อื่นรุนแรงกว่าผู้ที่ละเมิดวิถีชาวบ้าน เช่น โดย
การประชาทัณฑ์หรือกักขังไล่ออกไปจากท้องถิ่น บางครั้งอาจถือว่าเป็นความรุนแรงมากกว่าการลงโทษด้วย
กฎหมาย เนื่องจากจารีตผลต่อจิตใจของสมาชิกเป็นอย่างมาก เพราะได้รับการอบรมสั่งสอนมาเป็น
เวลาช้านาน

2.3 ผู้ที่ฝ่าฝืนกฎหมาย จะได้รับการลงโทษตามที่กฎหมายกำหนด โดยหน่วยงานของรัฐ
และเจ้าหน้าที่เป็นผู้ควบคุมบทลงโทษอย่างชัดเจน

6. กระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) หมายถึง กระบวนการปลูกฝัง
บรรทัดฐานของกลุ่มให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล ซึ่งเป็นสมาชิกของสังคม เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้
ด้วยดี ฉะนั้นการขัดเกลาทางสังคมจึงเป็นวิธีการถ่ายทอดวัฒนธรรม

ขั้นตอนในการขัดเกลาทางสังคมหรือการอบรมสั่งสอน

1. ขั้นปฐมภูมิ เป็นการอบรมขัดเกลาที่ได้รับในวัยเด็กนับตั้งแต่คลอดออกมา โดยได้จาก
ครอบครัว โรงเรียน เพื่อน ทำให้เกิดบุคลิกภาพเป็นของตนเองโดยเฉพาะ

2. ขั้นทุติยภูมิ เป็นการอบรมขัดเกลาที่ได้รับในช่วงประกอบอาชีพ เพื่อเปลี่ยนแปลง
บุคลิกภาพของตน เช่น เป็นครู เป็นแพทย์ เป็นนักธุรกิจ

รูปแบบการอบรม

1. โดยตรง (Direct Socialization) พบเห็นในหมู่ครอบครัว โรงเรียน และวัด เป็นการ
เรียนรู้อย่างแจ่มแจ้ง

2. โดยอ้อม (Indirect Socialization) เป็นการลอกเลียนแบบมาปฏิบัติ เช่น พ่อแม่ชอบ
ใช้คำหยาบ ลูกก็จะพูดคำหยาบด้วย

พื้นฐานของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม มาจาก

1. มนุษย์ต้องพึ่งพาผู้อื่นในวัยเด็ก ทำให้เกิดความผูกพันรักใคร่พอใจจะขัดเกลาให้
2. มนุษย์มีการติดต่อระหว่างกันทางสังคม จำต้องได้รับการขัดเกลาและอบรมสั่งสอนมาก่อน
3. มนุษย์มีความสามารถในการเรียนรู้ จึงทำให้การขัดเกลาได้ผลตามที่สังคมคาดหวัง
4. การที่มนุษย์สามารถสร้างภาษาขึ้นใช้ ทำให้มนุษย์สามารถใช้เป็นสื่อในการขัดเกลา อบรมสั่งสอน
เข้าใจตรงกัน

ความมุ่งหมายของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม

1. เป็นการปลูกฝังระเบียบวินัยแก่สมาชิกในสังคม
2. เป็นการปลูกฝังความมุ่งหวังที่สังคมยกย่อง
3. สอนสมาชิกในสังคมให้รู้จักบทบาทและหน้าที่ของตนตามกาลเทศะและความเหมาะสม
4. สอนให้สมาชิกในสังคมเกิดความชำนาญหรือทักษะที่จะร่วมกิจกรรมกับผู้อื่นในสังคม

เครื่องมือที่ใช้ในการอบรมสั่งสอนหรือขัดเกลาทางสังคม ได้แก่

1. บรรทัดฐาน (Norms)
2. ค่านิยม (Values)
3. ความเชื่อ (Beliefs)

ที่มา

1. วิชรา คลายนาทรและคณะ,ส401 สังคมศึกษา สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช
2. วิทย์ วิศทเวทย์และคณะ,หนังสือเรียนสังคมศึกษารายวิชา ส401 สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์
3. สุพัตรา สุภาพและคณะ,หนังสือเรียนสังคมศึกษา ส401 สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช
4. www.google.com
5. พระมหาสนอง ปัจโจปการี. (2553). มนุษย์กับสังคม . พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
6. ภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยาคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สังคมและวัฒนธรรม . พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เอกสารประกอบการเรียนรายวิชา ส30103 หน้าที่พลเมือง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6